

nélelu

bulletin filozofického oka Indie

Určeno pro vnitřní potřebu členů občanského sdružení Siddhaika. Interní studijní materiály, neprodejné.

2010

Śiva
Pásupatové a
líša Jóg
mantra nátha
tamilská
sájudžja ágam
sálókja
filo
va-siddhánta
Tirumúlar
Bógar

Na obálce: pětihlavý Šiva na jedné ze série velkých nástěnných maleb z nádvoří chrámu Ómkaréšvary, Mađikéri, Karnátaka. Foto Rasa Ravi.

Odpovědný editor Rasa Ravi.

Redakce českého jazyka Pavel Čtřbor a Emanuel Chán.

Typografie a grafická úprava Rasa Ravi.

Hlavní text vysázen z písma Adobe Garamond.

Tisk na recyklovaném papíru Lettura ISO 60.

Obálka tištěna na papíru Flamengo.

Vyrobeno v domácích podmínkách editora.

Bulletin vzniká ve volné chvíli všech zúčastněných, bez nároku na honorář.

Výtisky svým členům rozesílá sdružení.

Občanské sdružení na podporu staroindické kultury, Siddhaika o.s.

Šivaistické purány, z nichž nejvýznamnější jsou *Linga-* a *Šiva-purána*, obsahují témata v puránách běžná – různé genealogie, povinnosti člověka dle kastovní příslušnosti, právní a astrologické spisy, to vše společně s čistě šivaistickými prvky jako je instalace *liṅgamu* v chrámu, popisy rozličných forem Šivy a též popisy transcendentního a imanentního Šivy a jeho těla, jímž je celý kosmos. Vedle materiálů zabývajících se formálním uctíváním Šivy obsahují purány (např. *Linga-purána*) též informace o józe a askezi. Nejčastěji nalézáme popisy jógy pášupatů, nejranější známé šivaistické sekty.

Purány klasifikují šivaisty do čtyř skupin – pášupatové, lákulíšové, šaivové a kápálikové. Rámánudža ve svém komentáři k *Brahma-sútre* uvádí šaivy, pášupaty, kápáliny (kápáliky) a kálámukhy. Všechny tyto skupiny jsou mimo védský či puráňský systém. Všechny purány byly vytvořeny v rámci védské či smártovské ortodoxie, proto texty jako *Kúrma-purána* zahrnují systém pášupatů a dávají místo něj přednost autoritě *Šatarudrija-* a *Atharvaśiras-upanišadu* obsahující šivaistickou nauku. Purány jsou sice prostoupeny neortodoxním šivaistickým materiálem, od těch neortodoxních systémů tantrických se ale distancují – ty představovaly potenciální nebezpečí pro védskou čistotu a *dharmu*.

Běžný bráhmanský hospodář uctívající Šivu vykonáváním puráňské *púđži*, tj. nabízením obětín ortodoxním formám Šivy za doprovodu védských manter, nebyl zpravidla zasvěcen v rámci nějaké konkrétní šivaistické sekty. Uctíval Šivu v rámci všeobecného kontextu domácích védských rituálů a smártovského lpění na kastovní čistotě, tedy na *varṇáśrama-dharmě*.

Ve svém komentáři k *Brahma-sútre* (té samé, již komentoval Rámánudža) se Śaṅkara zmiňuje o mahésvarech uctívajících Šivu. Má zde pravděpodobně na mysli právě následovníky puráňské formy religiozity. Jak popsal Alexis Sanderson, takový šivaistický smártovský bráhma (tedy mahésvara) stojí v kontrastu k zasvěcení, který prošel iniciací (*dikṣā*) a následuje „učení Šivy“ (*śivaśāsana*) obsažené v šivaistických spisech (*śāstra*). Zatímco zasvěcený šivaista věří v osvobození, bráhmanský šivaistický hospodář (mahésvara) má být v okamžiku smrti vzat do Šivova nebe (*śiva-lóka*) na vrcholku mytologického „světového vejce“, tj. tam, kde se pro puráňského višṇuistu nachází Višṇuovo nebe (*vaikuntha*).

Zasvěcené šivaisty (v protikladu k puráňským oddaným) můžeme, jak uvedl již Sanderson, dále členit na následovníky tzv. „vnější cesty“ (*atimárga*) a „cesty manter“ (*mantramárga*). To jsou dvě hlavní větve popisované v šivaistických textech – *ágamách* či *tantrách*. První je přístupná pouze asketům a jedná se o cestu určenou jen a pouze k vysvobození ze *saṃsáry*, zatímco druhá je cestou přístupnou asketům

Śaiva-siddhānta

Śaiva-siddhānta v rámci *mantramārgy* představuje základní rituální a doktrinální systém, z něhož vycházejí všechny ostatní tradice. Ačkoli má své počátky v severní Indii (zejména v Kašmíru), je nejvýznamnější a normativní tradicí jižní Indie se spisy v tamilštině. V Tamilnádu byla oproti své severní verzi obohacena včleněním emocionální oddanosti (*bhakti*) podobně jako v souběžné tradici śrí vaišṇavů. *Bhakti* je bohatě vyjádřena v písních tamilských světců.

Śaiva-siddhānta je dualistickým systémem. Bůh a duše jsou věčně odděleni, je mezi nimi jasná rozlišenost; na rozdíl od monistického śivaismu kašmírského, který považoval Boha a duši v nejvnitřnějším jádru za totožné. Monistický śivaismus nahradil śaiva-siddhāntu v Kašmíru, která se během 10. či 11. stol. n. l. usídlila na jihu Indie. Mnoho představitelů śaiva-siddhānty psalo komentáře k tantrickým textům a skládalo vlastní nezávislé práce na témata ritualismu a teologie, přičemž k nejvýznamnějším z nich patří Sadjóždžjótí⁴ (8. stol.) v Kašmíru a Bhódžadéva (11. stol.) s Aghóraśivou⁵ (12. stol.) na jihu.

Podle nauky śaiva-siddhānty existují tři oddělené kategorie existence: Pán (*pati*), duše (*paśu*) a univerzum, které je jejich poutem (*páśa*). Pán, ve svém aspektu známém Sadáśiva, je konatelem pětice aktivit: emanace kosmu (*sr̥ṣṭi*), jeho udržování (*sthitī*), jeho zpětná absorpce (*sambhāra*), sebezahalení (*nigraha*, *tiróbbhāva*) a sebezjevení skrze milost (*anugraha*).

Pán je zcela transcendentní a odlišný od věčného principu *māji*, z níž je utvářen vesmír. Pán je účinnou příčinou kosmu. Vytváří jej skrze svého regenta Anantanáthy, který uvádí v činnost *māju*, hmotnou příčinu a základ, jehož transformací vzniká univerzum. Po své manifestaci se univerzum opět rozpouští v *māji*, to vše je součástí nekonečného cyklu emanace a reabsorpce kosmu. Poutané duše jsou bytosti obdařené vědomím, které jsou v nevědomém hmotném světě zapleteny pro své nečistoty (*mala*), pro konání a jeho důsledky (*karma*), kvůli *māji* a v neposlední řadě též kvůli Vůli Pána. Duše je nakonec osvobozena z tohoto zapletení díky vykonávání rituálů a Śivově milosti. Uvedené tři ontologické kategorie můžeme shrnout následovně:

4. Pozn. ed.: Viz Pierre-Sylvain Filliozat (ed. & tr.): *The Tantra of Svayambhū, vidyāpāda, with the Commentary of Sadyojyoti*, Kalāmūlaśāstra Series 13, Indira Gandhi National Centre for the Arts, New Delhi, 1994. [Původní francouzská edice: Geneve, 1991.]

5. Pozn. ed.: Viz Wayne Edward Surdam: *South Indian Śaiva Rites of Initiation – The Dikṣāvidhi of Aghoraśivācārya's Kriyākramadyotikā*, Ph. D. Thesis, University of California, Berkeley, 1984.

Siddha je jógin. Podle Tirumúlara jsou siddhové ti, kdo žijí v *józe*² a vidí božskou Sílu (Śakti) a světlo skrze jógu. Siddha je experimentující jógin, který dosáhl dokonalosti jógickým úsilím. Říká se, že takový jógin dosáhl trojího ovládnutí: ovládnutí dechu, ovládnutí semene (tj. ovládnutí všech vášní a očištění vši touhy) a ovládnutí mysli (díky čemuž zakouší hlubokou vyrovnanost a klid).

Termín *siddha* je úzce spojen se slovem *siddhi*, které též označuje zkušenost Śivy. Siddhísvara neboli Pán Siddhi je jedno ze jmen Śivy. *Siddhi* značí, že adept jógy dosáhl takového stupně vnitřního vývoje, který mu umožnil dosáhnout nejvyššího cíle – osvobození. Je mylné se domnívat, že by siddhové byli jen obyčejnými magiky či zpustlými askety obdařenými nadpřirozenými schopnostmi. Nejsou ateisty či agnostiky, věří v Boha, ne však v Boha monoteistického náboženství. Bůh, Śiva, je pro ně bez jakýchkoli lidských koncepcí, omezení či vlastností. Je neosobním Vědomím. Opravdový siddha jde za ateismus i za teistickou víru.

Siddha je volnomyšlenkář, který se odmítá nechat unést dogmaty, písmy či rituály. Jeden siddha kdysi řekl: „Siddha je ten, kdo spálil *śástry*.“ Toto nesmíme chápat doslovně. Siddha uskutečnil takové úrovně duchovního poznání, že pro něj již nejsou příkazy posvátných textů závazné, resp. dostal se již dál, než kam písmo běžně sahají. Mezi slovy a jimi vyjadřovanými zkušenostmi je vždy propast. Hledat osvícení ve slovech a myšlenkách je jako očekávat, že nám k nasycení postačí pohled do jídelního lístku. Popis sám o sobě nikdy nemůže být přímým nositelem zkušenosti. Všechny *śástry*, vědy, purány i různé náboženské skupiny mění člověka v poslušného tvora. Pravda je však žitou Zkušeností a nemůže být plnohodnotně přeložena do jazyka či písmu. Je to jako v jedné *dóha* písni: „Hleděním na plod stromu nepocítíš jeho chuť ani vůni. Uteče snad nemoc při pouhém pohledu na lékaře?“ Siddhové se zdají být v opozici vůči písmům, přesto je však jejich mentalita hluboce zbožná. Jsou „zbožnými rebely“ na poli náboženství. Kárai Siddhar³ zdůrazňuje rozdíl mezi siddhou a ne-siddhou: zatímco ne-siddha mluví o cestě písem, siddha poukazuje k cestě Zkušenosti.⁴

Siddha žije ve stavu dokonalé blaženosti, i když se nachází ve svém fyzickém těle. S ním zachází jakožto s nejlepším prostředkem dosažení nejvyšší Skutečnosti.

2. Pozn. ed.: Tj. jsou spráženi (*judž-jóga*) se Śivou.

3. Pozn. ed.: *Siddhar* je potamilštěná verze sanskrtského slova *siddha*. Je často jako přídavek součástí uctěného jména. Obecně v textu zůstáváme u sanskrtu, tamilská jména a specifické pojmy uvádíme tamilsky.

4. Pozn. překl.: Podobný konflikt (písmo vs. *gnóze*, vnější vs. vnitřní náboženství, doktrína vs. její uskutečnění) nalézáme v mnoha náboženstvích napříč kulturami a dějinami.

stereotypního fungování jeho psychiky a z vězení konvenční, neúrodné morálky. Před obecný lid přistupovali s drsnou, šokující a nekompromisní zprávou: je třeba vykročit z bludných představ a falešných ortodoxních nauk ve prospěch intenzivní, přímé a osobní konfrontace s Pravdou. Jsou nespoutanými nonkonformisty toužícími po přímém a stále intenzivnějším kontaktu s absolutní Pravdou. Odmítají hodnoty písem, ta zůstávají privilegiem hinduistické elity. Siddhové jsou někdy označováni za hinduistickou tradici bez písma či knihy (*nirgrantha*), neboť jejich autoritu neuznávají.

Siddhové byli v opozici vůči tradicionalismu. Siddhové napadali mnohé z hinduistických zvyků, praktik a idejí. Zřekli se pompézních forem uctívání božstev stejně jako světsky orientovaných prosebných modliteb, neboť toto vše považovali za přítěž pro duši na cestě k Bohu. Jejich vehementní kritika hinduismu vedla mnoho lidí k domněnce, že jsou ve skutečnosti skrytými buddhisty.

Hlubší náhled nám může poskytnout jeden z veršů Paṭṭinattárových, v němž popisuje charakteristiky siddhy. Podle něj je siddha ten, kdo se toulá jako duch (tj. bez majetku, vlastnictví a domova); odpočívá jako mrtvola (tj. není vyrušen tím, co se děje kolem něj); žere jako pes cokoli, co je nabídnuto (tj. není vybíravý a vždy je za dar vděčný); pohybuje se jako liška (tj. obratně a s vědomím malosti svého jáství); k ženám přistupuje jako ke svým matkám (tj. ve všech rozpoznává božskou *kuṇḍalini-śakti*); všem lidem je přítelem (a přichází k nim jako zachránce a průvodce na duchovní úrovni); a chová se jako dítě (tj. předvádí výjimečnou prostotu, nevinnost a lásku).

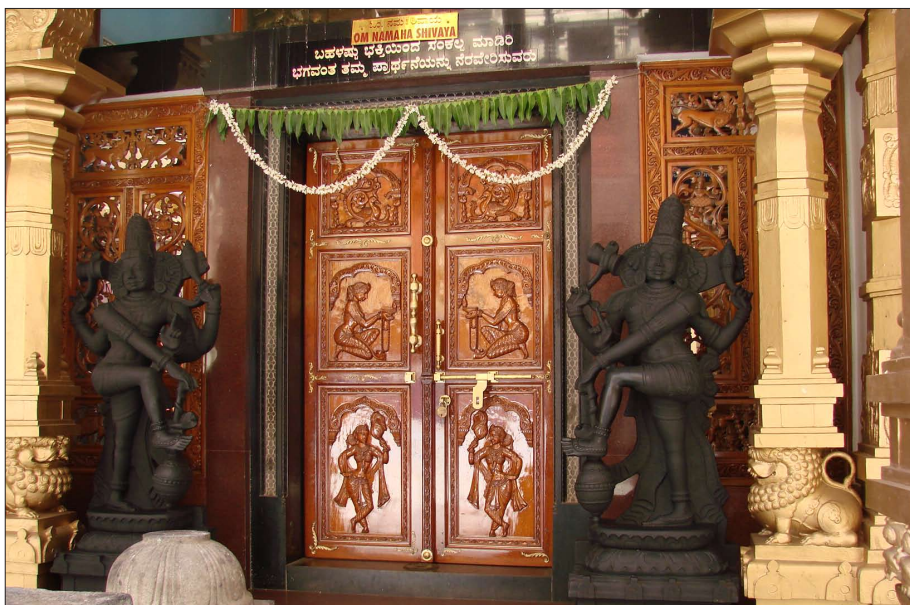
V indické tradici jsou siddhové zpravidla členěni na náthovské siddhy, rasa siddhy, mahésvara siddhy a saṅgata siddhy. Rasa siddhové jsou alchymisté a muži medicíny. Saṅgata siddhové jsou siddhové buddhističtí. Rozdíly v nauce jednotlivých skupin siddhů jsou malé, opravdový siddha by si zřejmě nedělal hlavu se zasvěcením do vícera těchto skupin. Aby se člověk stal siddhou, příslušnost k sektě není nutným ani nijak důležitým prvkem. Přesto je zvykem členit siddhy do výše uvedených skupin.

Haṭha(jóga)-pradípiká, klasický manuál k *haṭhajóge*, obsahuje seznam mahásiddhů počínaje Ádináthou, Prvotním Pánem. Ádinátha je mystické jméno Šivy. Siddhové, kteří patří do linie Ádináthy, jsou nazýváni náthovští siddhové a jsou známi též jako *kánphaṭové*, neboť mají propíchnuté uši a nosí velké kruhové náušnice (*daršana*). V jejich literatuře nalézáme mnoho *haṭhajógických* textů, mezi nimiž vyniká *Haṭha(jóga)-pradípiká*, *Ghērāṇḍa-saṁhitá* a *Śiva-saṁhitá*. Členové této skupiny siddhů si ke jménu přidávají přídomek *náth*. Termín *nátha* znamená „pán“

▲ Typický výjev zevnitř indického chrámu, Tiruvannámalai. V popředí Nandi, Šívův býk. Tiruvannámalai patří mezi nejposvátnější města v Tamilnádu. Město se nachází na úpatí Arunáčaly, „zlatavě červené hory“. Hora je uctívána v podobě Arunáčalésvary, jemuž je jako jediný v Indii zasvěcen chrámový komplex majestátně věvodící celému městu. *Foto a text Rasa Ravi.*

▼ Vstup do moderního šivaistického chrámu Śrī Gókarṇaṇátha. U dveří stojí dva ochránci-dvápálové v šivovském aspektu. Ke jménu Gókarṇa, „kravské uši“, což je Šívovo jméno, přináležejí mytologický příběh: Šiva se po dlouhých meditacích najednou ocitl pod vodou, bohyně Země si však vzala podobu krávy, jejížmaž ušima se Šiva dostal na suchou zem. Maṅgalúru (Mangalore), západní pobřeží, Karṇáta. Město Maṅgalúru je pojmenováno po místní bohyni Maṅgaládéví. *Foto a text Rasa Ravi.*

překročili „osmnáct světů“. Těž *ágam* je podle tradice osmnáct. V *Rámájaně* trvala válka osmnáct měsíců a v *Mahábháratě* osmnáct dní. V siddhové medicíně má číslo osmnáct také své významné místo. Maččamuṇi uvádí, že existuje osmnáct důležitých bylin. I v *kuṇḍalini-józe* je číslo osmnáct významné. Po dosažení korunního lotosu (*sahasrára*) musí *kuṇḍalini* projít osmnácti „velkými moudrostmi“ (*mahávidjá*)¹¹ obepínajícími oblast *sahasráry*. Nakonec se Śakti sjednocuje se Śivou v aktu zvaném *maithuna-jóga*. *Čaṭṭaimuṇi džňáṇam* odkazuje na osmnáct písmen, která utvářejí *kuṇḍalini-śakti*.

Všechny tyto odkazy v tradici siddhové literatury ukazují, že osmnáct není skutečným počtem siddhů, neboť těch je nespočetně, nýbrž spíše odkazuje na osmnáct *siddhi*. Verš jednoho tamilského díla uvádí, že siddhové znají osmnáct jazyků; zde právě jazyk znamená *siddhi*. Stručně řečeno, číslo osmnáct je mezi siddhy číslem posvátným.

Problémy studia tamilských siddhů a jejich děl

Díla siddhů balancují mezi filozofií a poezií. V jejich básních nalézáme směsici pohledů, které však nikdy nevykrytalizovaly do jasně definované doktríny. Tuto literaturu v moderních publikacích nacházíme pod označením „spisy tamilských siddhů“. Jelikož se rozprostírá řadou staletí, není možné najít její společné rysy např. na základě jedné historické linie či metafyzické nauky.

Hlavním problémem studia tamilských siddhů je absence spolehlivých edic jejich textů. Tyto texty existují vždy v několikero variantách, někdy obsahují i chyby. Lze v nich vysledovat pokračující proces komolení a degenerace. Redaktoři některých vydání dokonce mají často ve zvyku manipulovat s původními pracemi. Nikdo by však neměl mít právo na změnu původní siddhovy básně, ani věhlasný učenec. Vedle těchto nedostatků s dosavadními edicemi tu navíc máme na jedné straně tisíce dosud nevydaných rukopisů, a na druhé velký počet cizích děl publikovaných pod názvem „siddhová poezie“.

Existuje jen omezený počet prací a článků na téma tamilských siddhů – tyto bohužel mají pro znalce v oboru malou hodnotu, jelikož nenabízejí adekvátní materiál ani pro základní pochopení siddhů v té správné perspektivě. Tyto studie jsou

11. Pozn. ed.: *Mahávidje* jsou též tzv. zasvěcovací bohyně, držitelky speciálního poznání, interně *śakti*, jejichž počet se nejčastěji uvádí jako deset. Počet je ale podle různých tradic odlišný a ani jména bohyň nejsou vždy stejná.

při sexuálním spojení je jednou z nejčastějších mystických metafor, a ani jazyk siddhů není výjimkou. Zdánlivá vulgárnost siddhovských básní, jejich ezoterická učení a jejich záměrně obskurní jazyk a symbolismus, to vše přispělo k nedostatečně systematickému přístupu k jejich filozofii až do dnešních dnů, současný stav bádání nevyjímaje.

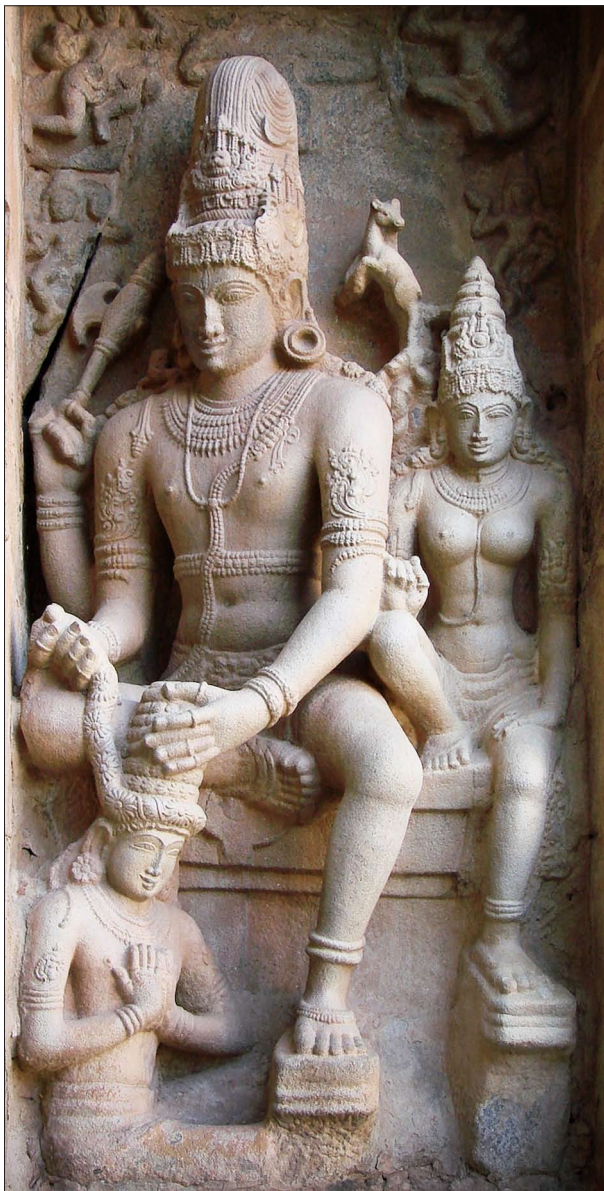
Při studiu literatury siddhů je důležité upozornit na již zmíněný symbolický jazyk. Je sugestivní a plný paradoxů. Je nazýván jazykem šera (*sandhjá bhášá*)¹², což znamená, že tytéž myšlenky mohou být vyjádřeny za světla dne i za tmy noci. Je též znám jako hovory o prázdnotě (*śúnja sambhášaṇai*). *Sandhjá bhášá* je též porůznu překládán jako „enigmatický jazyk“, „skryté výroky“ nebo „záměrný jazyk“. Je charakteristický svojí zrádnou jednoduchostí.

Text *Džňánabódhagam* mluví o dvojitě významovém jazyce jako o „zradě siddhů“. Nazývá jej jazykem „nemilosrdným“, neboť siddhové zformulují jednu ideu a vyjádří ji jinou. Varuje čtenáře, aby nevěřil tomu, jak se jejich jazyk jeví. Je od přirozenosti mnohovýznamový, víceúrovňový, má schopnost vyjádřit najednou více významů na úrovni běžné zkušenosti i na úrovni transcendence. Jeho sugestivní, úderná a tajuplná povaha je mystického rázu a halí „to nejvyšší“ do hávu „toho nejnižšího“. Siddhové volně používají slovní hříčky, paradoxy, opakování slov a metafory, aby posluchače vtáhli do bohatství skryté vnitřní skutečnosti pomocí slov a symbolů. Paradoxy a jejich vysvětlení jsou přístupná pouze zasvěceným a právě samotné siddhovské básně zřejmě jako určitý druh zasvěcení fungovaly.

Jazyk šera je jazykem ezoterických, mystických nauk. Mnoho ze siddhovských písní je psáno v zahaleném jazyce, *paribhášá*. Je to tajný jazyk, v němž jsou číslovky, běžná slova a symboly zbaveny svého běžného významu a jsou obdařeny novým, duchovně bohatším, vnitřním mystickým významem. Použití číslovek k vyjádření mystické zkušenosti je oblíbenou platformou siddhů a autentickým prvkem Tirumúlarovy tvorby. Abecední symbolismus je též technikou v siddhovské poezii běžnou. Můžeme s jistotou říci, že jednoslabičná slova v jejich poezii nejsou jen nějakým blábolím, i ta mají svůj význam a skryté poselství.

Básně Tirumúlara jsou plné technických termínů vyjadřujících mystické zkušenosti. Symbolický jazyk šera siddhů je přesný, tajemný, tajuplný a má hluboký ezoterní význam. Použité symboly jsou objektivními odkazy k subjektivním stavům

12. Pozn. ed.: Resp. snad i správněji „záměrný jazyk“ (*sandhá bhášá*). *Bhášá* znamená jazyk, *sandhjá* šero (kde se dvě opačné strany *drží spolu*, kde jsou propojeny; tj. šero – mezi dnem a nocí), *sandhá* záměrný (*dát dobromady* v mysl, souhlas). Problematikou se zabývá Shashibhusan Dasgupta, *Obscure Religious Cults*, v dodatku E, nebo Agehananda Bharati, *The Tantric Tradition*, v 6. kapitole.

Jedno z mnoha vyobrazení Šivy na zdech chrámového komplexu v Gaṅgaikondačólapuramu, Tamilnádu. Kdysi Gaṅgaikondačólapuram bylo důležitým sídlem slavné tamilské dynastie Čólů. Svůj název nese po Rádžéndrovi I. (1012–1044), jehož jedno z mnoha epitet zni Gaṅgaikonda, „uchvatitel Gaṅgy“, jelikož za jeho vlády Čólové rozšířili svůj mocenský vliv až k břehům Gaṅgy na severu. Foto a text Rasa Ravi.

těla do božského těla přirovnáním k housence měnící se v motýla. Podívejme se stručně na jednotlivé fáze v rámci *kája-sádhany*.

Šthúla-saríra je hrubé, nezralé, běžné, fyzické tělo, které nebylo „zpracováno“ jógickou praxí. Je „ošidným prahem“ a je nutné jej „otevřít“, tj. jít „dál“. Šivavákkijar říká, že lidé by měli chránit a zachovávat svá těla a učinit je nesmrtelnými metodou jógy se stejnou vervou, s jakou by ochraňovali překrásnou paní domu. Když je *sthúla-saríra* disciplinována jógou, stává se zralou (*pakva*). Pámbáṭṭičittar užívá v tamilštině pojem *puḍam*, což zhruba lze přeložit jako „učinit zralým“. *Agattijarpañčáčáram* v 37. verši popisuje odstranění nežádoucích elementů těla procesem spalování (*kuṇḍalini-agni*). Jakmile je tělo ztuženo jógou, vnitřní síly pomohou sádhakovi probudit v sobě *kuṇḍalini* a ta pak prochází šesti *ádhárami*¹³. To je proces získávání jógických sil, *siddhi*, vedoucí k získání *siddha-déhy*. Toto tělo je plně pod kontrolou sádhaky, neboť nespadá pod působení běžných zákonů vztahujících se k fyzickému tělu. Po dosažení *siddhi* se *siddha-déha* mění v *mantra-déhu* zvanou též *praṇava-tanu*¹⁴. *Praṇava-déha* je tělo skládající se z posvátné slabiky *auṁ*. Je to tělo zvuku (*náda*). Jóginovo tělo je doprovázeno mystickou zvukovou vibrací ve formě mantry, tamilskými *siddhy* užívané *auṁ namašívája*. Jóginovo „tělo“ na tomto stupni není odlišné od mantry samotné, tj. tělo se transformuje ve zvukovou, mantrickou formu. Popis tohoto těla (*mantira-méni* v tamilštině) nalézáme v *Tirumantiram*.

Podle *siddhů* je člověk s *praṇava-déhou* opravdovým *džívan-muktou*, osvobozeným za života. V *Tirumantiram* nalézáme charakteristiku *džívan-mukty*. V *siddhovské* filozofii nenajdeme žádnou koncepci *vidéha-mukti* (tj. osvobození bez těla, v okamžiku smrti).¹⁵ *Džívan-mukta* nemá osobní vědomí, nýbrž spíše vědomí „svědka“. Ačkoli koná ve světě, nemá pocit „já konám“. Vidí běžné věci v zázračném novém světle jako by vstoupil do samotného srdce skutečnosti. Bengálští báulové nazývají tento stav *džijánta-mórá*, „mrtvý (pro tento svět), ač stále naživu“. Podobně

13. Pozn. ed.: Synonymum pro čakry. *Ádhára* – opěrné místo, opora, podpora.

14. Pozn. ed.: Všechny pojmy – *tanu*, *déha*, *saríra* – značí totéž: tělo. *Praṇava* je termín k vyjádření *óm*. *Praṇava-tanu* není *pránické* tělo, ale tělo tvořené z *óm*, tj. tělo *mantrické*. *Praṇavu* odvozujeme z *praṇu* – volat, vyslovit či vyřknout (zejména slabiku *óm*); z dob *Rg-védy* představuje to, čím začíná (*pra*) každé velebení (*nu*). Mysticky to, co předchází (*pra*) každému slyšitelnému volání, zvuku (*nu*). *Práṇa* se na druhou stranu odvozuje z *an* – dýchat, žít, hýbat (*se*), *prá* – naplnit, tedy *prá+an* – plný dechu, naplněn životem; resp. *pra+an* – to, co dechem začíná (*pra*), tj. život, resp. to, co je v popředí (*pra*) dechu, tedy na jeho začátku, tj. vdechu.

15. Pozn. ed.: *Vi+déha* – bez těla, *mukti* – vysvobození, *mukta* – vysvobozený (člověk).

Životy siddhů

Je velmi těžké podat důvěryhodnou výpověď o životě siddhů, neboť o jejich životech je známo a zaznamenáno velice málo. Verš od mudrce Agastji říká, že většina z děl siddhů byla ztracena a co nám dnes zbylo, je pouze malá sbírka veršů. Na základě toho se objevila domněnka, že to, co dnes považujeme za poezii tamilských siddhů, je ve skutečnosti jen pokřiveným dílem běžných lidí a nemá s původními siddhy mnoho společného. V každém případě musíme k historickým a životopisným údajům přistupovat s velkou obezřetností. Dostupné informace jsou směsicí tradičních životních příběhů, místního folklóru, mytologie a sentimentálních výpovědí. Jsou čistě legendární. Neexistuje pro ně žádný historický důkaz.

Na druhou stranu je nemůžeme zcela odmítnout, neboť i legendy musejí být na něčem založeny – na určitých základních pravdách, k nimž byla pozdějšími generacemi přidána fikce. Žádnou autentickou výpověď nemáme také proto, že vše bylo tradováno ústně z generace na generaci, díky čemuž vznikla řada variací, odchylek, podvrhů a v mnoha případech též cílených deformací k uspokojení rozmaru a fantazie. Je obtížné oddělit zrno od plev, člověk si nemůže být ani jistý, že mezi plevami nějaká zrna nalezne. U některých výpovědí představitost spisovatelů natolik „zdivočela“, že je opravdu obtížné jim uvěřit.

Tamilská literatura siddhů se rozprostírá mnoha staletími a je pravděpodobné, že mnoho detailů z jejich životních příběhů bylo změněno a upraveno tak, aby odpovídalo duchu doby, v níž byly vyprávěny či zaznamenány. Není možné říct něco definitivního o životech a datech. Vystopovat historii siddhů je jako stopovat ptáky na obloze či lodě nezanechávající stopy na mořích a řekách, po nichž plují. Siddhové nemají ve své poezii žádné konkrétní autobiografické údaje. V mnoha případech nelze zjistit či alespoň přibližně určit data narození, skutečná (původní) jména siddhů, názvy jejich rodných vesnic, příslušnost ke kastě a náboženské skupině, z nichž pocházeli, či místa, kde žili a dosáhli osvobození.

Podle tradice každý siddha obdrží pět různých jmen. První je dáno rodiči a další čtyři jsou odkazem na stupně duchovního vývoje. Mezi těmito čtyřmi jmény je i jméno dané guruem v okamžiku zasvěcení žáka. Stejně jako se v Číně říká, že Tao nemá (trvalé) jméno, ani jména siddhů nejsou trvalá. Mnoho ze jmen siddhů je symbolických. Nejsou rodnými jmény nýbrž jmény, která jógin obdrží v určitých fázích duchovního vývoje. Tato jména odkazují na některé z transcendentálních stavů vědomí dosažitelných skrze praxi *kundalini-jógy*, jsou tedy přízvisky osob určité duchovní zralosti.

(4)

Stav *samádhi* prostupuje mou duši
jakožto přítel uvnitř,
nevědomost je zahrnuta poznáním
a šest *ádhár* formujících prostor těla
se stane branou k samozářícímu *samádhi*.

Shrnutí: Hluboký klid (*samádhi*) duše (*džíva*), která dlí v každém jedinci, je poznání (*džňána*) odstraňující nevědomost. Šest *ádhár* (tvořících vnitřní „prostor“ těla) se stane cestou k *samádhi*.

Komentář: Jakmile je *kuṇḍaliní-śakti* probuzena, stane se přítelem (vnitřním *guruem*), který je všeprostupující a začíná vést život člověka směrem k odstranění nevědomosti. Prostor těla (mikrokosmu) sestává ze šesti *ádhár* (*čaker*). A ty jsou cestou k *samádhi*. Když *kuṇḍaliní-śakti* projde šesti *ádhárami* a dojde do *sahasráry*, adept dosáhne *samádhi*. Při dosažení *sahasráry* dochází přesněji k *sampradžňáta-samádhi*. Pokud projde všemi úrovněmi „za“ *sahasráru*, dochází k *asampradžňáta-samádhi*.⁴

(5)

K zachování těla otevři poklop.
Poklop (zavřené dveře těla) se otevírá praxí *haṭha-jógy*⁵;

4. Pozn. ed.: *Sampradžňáta* – „současně poznané“, kdy je jógin sice v *samádhi*, ale současně i při lidském vědomí (např. se může vědomě hýbat). *Asampradžňáta* je bez tohoto lidského vědomí.

5. Pozn. překl.: Na Západě se bohužel jóga stala téměř synonymem pro fyzické cvičení *ásan*. Tím hůře je na tom samotná *haṭha-jóga*, která je častokrát nesprávně pochopena jako právě ona fyzická složka jógy. Staré texty přitom mluví zpravidla jen o několika základních pozicích (*ásana*) vhodných pro praxi a pár základních *bandhách*. Zbytek učení *haṭha-jógy* (např. dle textu *Haṭha-pradípiká* ze 14. stol.) se týká propracované vnitřní jógické alchymie, tj. zabývá se vedením a zušlechťováním pránických energií a ovládním vnitřních ezoterních procesů jógického těla.

Je nutné upozornit, že k dosažení obdobné citlivosti je zpravidla potřeba několik let usilovné *sádhany*, než adept začne uspokojivě „vnímat“ pránické procesy v těle a jednotlivá *nádi*, a bude schopen tyto procesy vědomě kontrolovat a dosahovat *samádhi*. Dokud není *sádhanou* vypěstována dostatečná citlivost a jógické tělo není dostatečně zušlechťeno, nemůže běžně člověk tyto procesy vnímat. Tato skutečnost zejména na Západě vedla k tomu, že *haṭha-jóga* začala být vnímána jako pouhé fyzické cvičení. Opravdový *haṭha-jógin* ve skutečnosti nemusí dělat žádné *ásany*, jeho praxi je vnitřní ezoterní praxe zušlechťování a transformace jeho jemného (*súksma*) těla pokročilými technikami (vnitřní) *práňájámy*.